

In memoriam
Ireną Eitminavičiūtę prisimenant
1931 06 13 – 2016 02 22

Šių metų vasario 9 dieną netekome Lietuvos entomologų draugijos narės, žymios dirvožemio ekologinių tyrimų puoselėtojos, profesorės Irenos Eitminavičiūtės. Išėjusieji viską palieka, bet likusiems tenka pasirūpinti jų atminimu, mus palikusių svarbos įprasminimu. Buvusi Draugijos narė I. Eitminavičiūtė įnešė nemažą indėlį į Lietuvos pedobiologijos mokslą, nusipelnė savo pedagogine, visuomenine veikla. Jos vardas, gerų darbų prisiminimai išliks mūsų atminty, kaip ir įsitikinimas, kad jos palikti mokslo vaisiai bus reikalingi kitiems.

Gimusi Šiaulių mieste, 1950 metais ji baigė Šiaulių mergaičių gimnaziją. Baigusi atvyko į Vilnių ir įstojo į Vilniaus universiteto Gamtos fakultetą. Pasirinko biologės-zoologės specializaciją. Universitetą baigė 1955 m., tačiau dar studijuodama įsidarbino laborante Lietuvos MA Gyvulininkystės ir veterinarijos institute, bene žymiausio Lietuvos biologo zoologo, prof. P. B. Šivickio laboratorijoje. Ten ir buvo jos praktinio susipažinimo su bestuburių zoologija pradžia. Pasirinkimo niekada nekeitė, atrodo, kad pasirinktas kelias jai patiko. Zoologe ji išliko iki gyvenimo pabaigos. Užsiimdama moksline, vėliau ir pedagogine veikla, ji zoologo kvalifikaciją, galėtume sakyti, įteisino bei išplėtojo. Visą laiką tyrinėjusi smulkius, dirvožemyje gyvenančius bestuburius gyvūnus – oribatidines erkes, I. Eitminavičiūtė perėjo prie plačios jų ryšių su kitais organizmais ir aplinka analizės, po to ir visoje dirvožemio biotoje vykstančių procesų pažinimo ir vertinimo. Apskritai, savo tyrinėjimais išryškino bendrųjų dirvožemio biologijos (pedobiologijos) ir ekologijos klausimų reikšmę.

Ankstyvuojų mokslinės veiklos etapu reikia laikyti 1955–1958 metus – I. Eitminavičiūtės aspirantūros laikotarpį Lietuvos MA Biologijos institute. Tuo metu, vadovaujant prof. P. B. Šivickiui ji parengė disertaciją „Lietuvos TSR oribatidai“, kurią sėkmingai apsigynė Vilniaus universiteto Gamtos fakultete. Šių erkių, jų ekologijos tyrimus ji ir toliau tęsė jau reorganizuotame MA Zoologijos ir parazitologijos institute ir, kaip minėta, nuo šios tematikos nebenukrypo.

Svarbiausi kiti jos mokslinės veiklos etapai buvo: 1958–1960 m. – minėto instituto jaunesnioji mokslinė bendradarbė, 1960–1969 m. – vyresnioji mokslinė bendradarbė, 1968–1989 m. – instituto Bestuburių zoologijos ir Dirvožemio ekologijos laboratorijos vedėja, nuo 1990 m iki 2003 m. Ekologijos instituto Dirvožemio ekologijos laboratorijos vedėja.

Vadovaudama moksliniam padaliniui, ji subūrė įvairius dirvožemio gyvūnus tiriančių specialistų būrį, beje, kai kuriuos jaunos biologus ji pati paskatino imtis dirvožemio zoologijos. Plėtodama kolektyvinius tyrimus, kartu su kitais parengė keletą mokslinių leidinių. Reikšmingesni buvo „Pedobiologinė Lietuvos tipinių pelkių charakteristika“ (1972), „Agrotechnikos įtaka dirvožemio bestuburiams gyvūnams“ (1974), „Pabaltijo pajūrio zonos dirvožemio bestuburių fauna“ (1976), „Pesticidų poveikio pedobiontams ir biologiniam dirvožemio aktyvumui“ (1982, visos su kt., rusų k.). 1982 metais iš kompleksinių tyrimų visumos I. Eitminavičiūtė jau turėjo parengusi habilituoto daktaro

(tuo metu vadinta daktaro) disertaciją „Dirvožemio bestuburių gyvūnų kompleksų formavimosi dėsningumai velėninių-jaurinių dirvožemių zonoje veikiant antropogeniniams faktoriams“, kurią apgynė Maskvoje, A. Severcvo gyvūnų evoliucinės morfologijos ir ekologijos institute. Tada jos laboratorijoje jau buvo dvi aukščiausios kvalifikacijos specialistės (Ona Atlavinytė daktaro (habil. dr.) disertaciją gynė 1979 metais). Tai sudarė galimybę O. Atlavinytės, I. Eitminavičiūtės ir botaniko A. Lugausko tyrimų pagrindu parengti darbų ciklą „Dirvožemio bestuburių ir mikromicetų kompleksai ir jų reikšmė dirvožemio derlingumui ir biologiniam aktyvumui“, įvertintą Lietuvos valstybine premija.

Nuo 1991 metų I. Eitminavičiūtė Lietuvos MA narė ekspertė (nuo 2011 m. akademikė). 1996 m. ji buvo pristatyta Lietuvos mokslų akademijos vardinei akad. P. B. Šivickio premijai gauti.

1993–2007 m. VU Gamtos mokslų fakultete dėstė dirvožemio zoologijos (pedobiologijos) kursą, vedė ir pratybas, kartu su studentais dirbo gamtoje. 1997 m. ji parengė pirmąjį šios disciplinos vadovėlį biologams „Dirvožemio biologija (pedobiologija)“. I. Eitminavičiūtė 1995 metais tapo profesore, buvo aktyvi pedagogė, universitete vadovavo 11 bakalauro ir 7 magistriniams darbams, parengė keturis mokslų daktarus, kurie sėkmingai apgynė dirvožemio zoologijos krypties disertacijas.

I. Eitminavičiūtė Lietuvos entomologų draugijos narė – nuo draugijos įsisteigimo, o 1965, 1967 ir 1971 metais buvo renkama į draugijos Tarybą. Su ja teko bendrauti bei dirbti ir nemažam Lietuvos entomologų būriui. 1971 m. dirvožemininkės, draugijos narės I. Eitminavičiūtė, A. Strazdienė kartu su entomologais rinko Kuršių Nerijos entomofauną ten kuriamam kraštotyros muziejui. Jos laboratorijoje buvo atlikta ir entomologinės tematikos darbų, pirmiausia tiriant kolembolų, dirvožemyje gyvenančių vabzdžių lervų fauną, įvertinant jos reikšmę įvairių tipų dirvožemiams, vaidmenį utilizuojant antropogeninius substratus ir kt. Su laboratorijos bendradarbiais, tarp jų ir entomologais, ji surinko puikią medžiagą apie Estijos, Latvijos, Lietuvos ir iš dalies Kaliningrado srities pajūrio zonos dirvožemio bestuburius. 1976 m. ši įdomi medžiaga buvo paskelbta straipsnių rinkiniu. Prie Lietuvos entomologų draugijos kurį laiką veikė I. Eitminavičiūtė inicijuota Akarologų sekcija. Ji entomologams yra skaičiusi pranešimus draugijos renginiuose.

Prof. I. Eitminavičiūtė yra per 250 mokslinių ir mokslo populiarinimo darbų autorė. Jos publikacijos iš mokslo leidinių ir periodikos bei literatūra apie ją 2011 metais buvo suregistruotos Lietuvos MA Vrublevskių bibliotekos parengtoje bibliografijoje „Irena Eitminavičiūtė. Bibliografijos rodyklė“. I. Eitminavičiūtė buvo dešimties monografijų ir straipsnių rinkinių redkolegijų narė, atsakinga redaktorė. 1999–2009 metais – Lietuvos MA žurnalo „Ekologija“ redkolegijos pirmininkė. Mokslo požiūriu reikšminga, kad 1986–2002 m. ji buvo ir tarptautinio žurnalo „Pedobiologia“ redaktorių kolegijos nare.

Žinoma, šie formalūs sakiniai iš gyvenimo, veiklos aprašymų negali atspindėti to, kokia iš tiesų buvo Irena Eitminavičiūtė. Su didele energija ji imdavosi naujų veiklų, nuolat domėjosi mokslo naujovėmis, savo srities tyrimų kryptimis. Ji buvo pasitikinti vadovė, ambicinga karjeroje, turėjo idėjų ir norų jas įgyvendinti. Kalbėdama viešuose renginiuose nevengdavo kritiškų pastabų svarstomais reikalais. Kartu jai buvo būdingas paprastumas, ji su visais nesunkiai rasdavo bendrą kalbą, ypač planuojant kompleksinių tyrimų metinius ar kelių metų trukmės klausimus. Sumanymų realizavimui jai sekėsi suburti bendradarbius, įskaitant ir gretimų sričių ir profesijų specialistus. Bendradarbiavo su Lietuvos žemdirbystės, Miškų ūkio institutų mokslininkais, geografs, aplinkos

apsaugos specialistais. Savo veikloje visada pirmenybę teikė mokslui. Turėjo gerų pažinčių ir ryšių su tuometinių sąjunginių institutų mokslo darbuotojais. Pavyzdžiui, 1987 metais ji pasinaudojo galimybe išvykti į Mongoliją su Maskvos dirvožemininkų ekspedicija. Išvyką ir darbą ji populiariai aprašė knygoje „Po žvaigždėtu dykumų dangumi“ (1995).

Domėjosi savo giminės istorija, kartu su broliu geologu Steponu Eitminavičiumi (1932–2006) aptiko savo protėvių – senos Eitminų giminės iš dabartinės Pietryčių Lietuvos šaknis. Plačiau apie tai, kaip ir apie gimnazijos laikų atsiminimus, kai kuriuos mokslinio kelio etapus, pasakojama jos paskutinėje knygoje „Ekologo keliu“ (2015). Reikia pasidžiaugti, kad apie nugyventą laiką ir nueitą mokslo kelią ji pati visiems priminė savo leidiniu, kurį nors ir sunkios ligos slegiama dar spėjo pamatyti.

Netekome ilgametės Gamtos tyrimų centro darbuotojos, didelės optimistės, atsidavusios mokslininkės. Ji visada liks ją pažinojusių prisiminimuose. Artimųjų, mokslo bendražygių, pažįstamų palydėta I. Eitminavičiūtė atgulė Vilniuje, Antakalnio mikrorajono Šv. Petro ir Povilo bažnyčios, nuo 1945 m. vadinamose Saulės, kapinėse.

Dr.Algimantas Jakimavičius, dr.Vincas Būda, dr.Sigitas Podėnas

IN MEMORIAM IRENA EITMINAVIČIŪTĖ (13 06 1931 – 22 02 2016)

On 22 of February, 2016 Lithuanian entomologists and other naturalists lost their colleague and teacher Irena Eitminavičiūtė. I.Eitminavičiūtė was born in Šiauliai and graduated from the Faculty of Natural Sciences, Vilnius University in 1955. Already during the studies she started working at the Institute of livestock and veterinary sciences (later renamed to Institute of Zoology and Parasitology), laboratory of prof. P. B. Šivickis, where she got interested in oribatid mites and continued that research for the rest of her career. I.Eitminavičiūtė defended her thesis „Oribatid mites of Lithuanian SSR“ in 1958 at the Faculty of Natural Sciences of Vilnius university. For almost 50 years I.Eitminavičiūtė carried out her scientific career at the Institute of Zoology and Parasitology as a scientist and a head of laboratory. She was elected as an expert member of Lithuanian Academy of Sciences in 1991, nominated as academic in 2011. She was teaching Pedobiology courses at Vilnius university in 1993–2007 (became a professor in 1995), published the first textbook on pedobiology. Prof.I.Eitminavičiūtė supervised 11 bachelor, 7 master and 4 Phd thesis.

Irena Eitminavičiūtė was the member of Lithuanian Entomological Society from the very beginning, 1965. She was a dear colleague for generations of entomologists and is greatly missed.

Dr.Algimantas Jakimavičius, dr.Vincas Būda, dr.Sigitas Podėnas